

- Karsekin, V. I. *Investytsiina polityka : problemy teorii i praktyky hotelnoho biznesu* [Investment Policy: Problems of Theory and Practice of Hotel Business]. Kharkiv: KhDUKhT, 2015.
- Korotkova, O. V. "Investytsiina pryvablyvist pidpriemstva ta metodyky yii otsiniuvannia" [Investment Attractiveness of the Enterprise and Its Evaluation Methods]. *Efektivna ekonomika*. 2013. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2132%20%20>
- Kramarenko, K. M. "Investytsiina pryvablyvist pidpriemstva ta metodychni pidkhody do yii vyznachennia" [Investment Attractiveness of Enterprises and Methodological Approaches to Its Valuation]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 2016. <http://bses.in.ua/journals/2016/10-2016/22.pdf>
- Kubareva, I. V. "Metodychni ta prykladni aspekty otsinky investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva" [Methodical and Applied Aspects of Appraisal of the Company's Investment Attractiveness]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*. 2014. <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/6235/31-40.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Markhaichuk, M. M. "Analiz metodyk otsiniuvannia investytsiinoi pryvablyvosti v konteksti innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv" [The Analysis of Investment Attractiveness Estimation Methods in the Context of Enterprise Innovative Development]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*. 2012. https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_4_330_336.pdf
- Matichyn, Yu. M. "Investytsiina pryvablyvist turystychnoi haluzi Ukrainy" [Investment Attractiveness of the Tourism Industry of Ukraine]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Seriia «Ekonomichni nauky»*, no. 1 (2017).
- Nikonova, N. V. "Investytsiina pryvablyvist pidpriemstv: sutnist, faktory vplyvu ta otsinka isnuichykh metodyk analizu" [Investment Attractiveness of Enterprises: Essence, Factors of Influence and Evaluation of Existing Methods of Analysis]. *Ekonomichniy visnyk universytetu*, vol. 1, no. 32 (2017): 81-88.
- "Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2018 rik" [Statistical Yearbook of Ukraine for 2018]. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
- Shcherbatenko, I. V. "Vydilennia kluchovykh pryntsypiv metodyky otsinky investytsiinoi pryvablyvosti na osnovi analizu isnuichykh metodyk" [Identification of Key Principles of the Methodology for Assessing Investment Attractiveness Based on the Analysis of Existing Methods]. *Ekonomichniy prostir*, no. 71 (2013): 144-152.
- Zdrenyk, V. S. "Investytsiinyi potentsial: sutnist poniattia ta problemy otsinky" [Investment Potential: The Essence of the Concept and the Problems of Evaluation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia «Ekonomika»*, vol. 1, no. 1 (2016): 363-367.

УДК 338.48
JEL: Z32

ТУРИЗМ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ: НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©2020 ПАНОВА І. О.

УДК 338.48
JEL: Z32

Панова І. О. Туризм під час пандемії: наслідки та перспективи

Метою статті є дослідження можливих змін у туристичній сфері після завершення пандемії, яка викликана коронавірусом. Зазначено, що вже сьогодні країни розпочали робити важливі кроки щодо подолання проблем, що виникають. Обмежувальні дії, які були впроваджені майже в усьому світі, а особливо закриття міждержавних кордонів, завдали вагомих збитків туристичній галузі. За цей період деякі авіакомпанії опинилися на грані банкрутства, мільйони людей втратили робочі місця або змушені були припинити працювати. Готелі, ресторани, туристичні компанії, магазини потребують негайної державної підтримки з огляду на фінансові наслідки кризи. Бюджети країн – членів ЄС понесли мільярдні збитки. Комітет з питань транспорту й туризму Європарламенту запропонував підготувати спеціальний план допомоги туристичному бізнесу найближчим часом. Найважливішими пріоритетами в кожній країні повинні бути здоров'я, безпека та захист гостей, співробітників і ділових партнерів, незалежно від масштабу нанесеної коронавірусом шкоди. Обґрунтовано необхідність впровадження спеціальних сертифікатів, які будуть гарантувати, що заклади, які їх отримали, повністю відповідають найвищим стандартам безпеки, гігієни, чистоти, а у випадку виявлення коронавірусу в гостя нададуть усю необхідну медичну допомогу. Після стабілізації ситуації, яка викликана пандемією, люди продовжать подорожувати. У пріоритеті будуть місця з більш безпечною епідеміологічною ситуацією. Крім того, більшість туристів намагатимуться зробити свій відпочинок якомога дешевшим, обираючи більш бюджетні напрямки відпочинку, засоби розміщення та транспорт пересування. Важливо також, щоб туристичні компанії та пов'язані з ними галузі обов'язково найближчим часом вжили всіх необхідних заходів для захисту мандрівників під час усієї подорожі. Стабілізація туристичного сектора безпосередньо пов'язана з відновленням всієї економіки країни.

Ключові слова: пандемія, охорона здоров'я, туристична галузь.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-226-232>

Бібл.: 15.

Панова Ірина Олександрівна – кандидат економічних наук, викладач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: iryna.panova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1975-5644>

УДК 338.48
JEL: Z32

Панова І. А. Туризм во время пандемии: последствия и перспективы

Целью статьи является исследование возможных изменений в туристической сфере после завершения пандемии, вызванной коронавирусом. Отмечено, что уже сегодня страны начали делать важные шаги к преодолению возникающих проблем. Ограничительные действия, которые были введены почти во всем мире, а особенно закрытие межгосударственных границ, нанесли существенный ущерб туристической отрасли. За этот

период некоторые авиакомпании оказались на грани банкротства, миллионы людей потеряли рабочие места или вынуждены были прекратить работу. Отели, рестораны, туристические компании, магазины нуждаются в немедленной государственной поддержке, учитывая финансовые последствия кризиса. Бюджеты стран – членов ЕС понесли миллиардные убытки. Комитет по вопросам транспорта и туризма Европарламента предложил подготовить специальный план помощи туристическому бизнесу в ближайшее время. Важнейшими приоритетами в каждой стране должны быть здоровье, безопасность и защита гостей, сотрудников и деловых партнеров, независимо от масштаба нанесенного коронавирусом ущерба. Обоснована необходимость внедрения специальных сертификатов, которые будут гарантировать, что учреждения, которые их получили, полностью соответствуют самым высоким стандартам безопасности, гигиены, чистоты, а в случае обнаружения коронавируса у гостя предоставят всю необходимую медицинскую помощь. После стабилизации ситуации, вызванной пандемией, люди продолжают путешествовать. В приоритете будут места с более безопасной эпидемиологической ситуацией. Кроме того, большинство туристов будут стремиться сделать свой отдых как можно дешевле, выбирая более бюджетные направления отдыха, средства размещения и транспорт передвижения. Важно также, чтобы туристические компании и связанные с ними отрасли обязательно в ближайшее время приняли все необходимые меры для защиты путешественников во время всего тура. Стабилизация туристического сектора напрямую связана с восстановлением всей экономики страны.

Ключевые слова: пандемия, здравоохранение, туристическая отрасль.

Библ.: 15.

Панова Ирина Алексеевна – кандидат экономических наук, преподаватель кафедры туристического бизнеса и страноведения, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: iryna.panova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1975-5644>

UDC 338.48

JEL: Z32

Panova I. O. Tourism During a Pandemic: Implications and Prospects

The article is aimed at researching possible changes in the tourism sector after the end of the pandemic caused by coronavirus. It is noted that even today the countries have begun to take important steps to overcome the emerging problems. The restrictive measures, which have been imposed almost all over the world, and especially the closure of interstate borders, have caused significant damage to the tourism industry. During this period, some airlines were on the verge of bankruptcy, millions of people lost their jobs or had to stop working. Hotels, restaurants, travel companies, shops need immediate government support, due to the financial consequences of the crisis. The budgets of the EU Member States suffered billions in losses. The Committee on Transport and Tourism of the European Parliament has proposed to prepare a special plan to help the tourism business in the near future. Health, safety and protection of guests, employees and business partners should be the most important priorities in each country, regardless of the extent of the damage caused by coronavirus. The need to introduce special certificates, which will ensure that the institutions that received them, fully comply with the highest standards of safety, hygiene, cleanliness, and in the case of coronavirus detection, the guest will be provided with all necessary medical care. After the stabilization of the situation due to the pandemic, people will continue to travel. Places with a safer epidemiological situation will be a priority. In addition, most tourists will seek to make their holiday as cheap as possible, choosing more budget holiday destinations, accommodation and transportation. It is also important that travel companies and related industries take all necessary measures to protect travelers during the entire tour. The stabilization of the tourism sector is directly related to the recovery of the entire economy of the country.

Keywords: pandemic, health care, tourism industry.

Bibl.: 15.

Panova Iryna O. – PhD (Economics), Lecturer of the Department of Tourism and Country Studies, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: iryna.panova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1975-5644>

Економічна криза у світі, спричинена коронавірусною інфекцією COVID-19, вже призвела до серйозних соціально-економічних наслідків, вразила майже всі країни та вплинула на процес глобалізації. Отже, потребують дослідження наслідки та перспективи розвитку туристичної галузі під час пандемії.

Вагомий вклад у вивчення проблем розвитку туристичної галузі внесли такі вчені, як В. Герасименко, О. Любіцева, В. Квартальний, А. Парфіненко, Т. Сокол, Т. Ткаченко, Д. Уокер та інші. У своїх роботах науковці аналізували чинники, потенціал яких може негативно вплинути на перспективи розвитку міжнародного туризму. Наприклад, нестабільність світової фінансової системи, спалах вірусних хвороб, виникнення стихійних лих і вартість вуглеців [1, с. 185]. Проте проблема функціонування туристичної галузі в умовах пандемії є недослідженою та потребує поглибленого аналізу.

Отже, мета статті полягає у визначенні наслідків та перспектив розвитку туристичної галузі під час пандемії.

В економічному прогнозі Єврокомісії зазначено, що економіка Європейського Союзу (ЄС) імовірно зменшиться на 7,5% у 2020 р., але у 2021 р. зросте на 6%. Ці показники будуть різнитись між країнами-членами залежно від масштабів поширення пандемії на їх територіях, структури економіки, а також політики держав. Процес відновлення однієї буде позитивно відображатися на темпах відновлення інших шляхом існуючої взаємозалежності їхніх економік [2]. Ці дані базуються на припущеннях подальшого розвитку пандемії, розраховуючи, що карантинні заходи будуть послаблені у травні. І тому, якщо відбудеться нова хвиля захворювань, то прогнозований план матиме значно гірші показники.

Відсутність економічної стратегії відновлення економіки ЄС призводить до погіршення стану єдиного ринку. Виникають розбіжності в економічних, фінансових і соціальних сферах між країнами-членами.

Пакет рекомендацій Комісії з питань туризму та транспорту, який був запропонований Єврокомі-

сією країнам-членам щодо поступового скасування обмежень на поїздки та роботу туристичної галузі, при дотриманні всіх необхідних заходів охорони здоров'я, включає:

- ✦ туризм і транспорт у 2020 р. і надалі [3];
- ✦ шлях поетапного та скоординованого підходу до відновлення свободи пересування та зняття контролю між внутрішніми кордонами [4];
- ✦ вказівки щодо прогресивного відновлення транспортних послуг і сполучення [5];
- ✦ ваучери, які будуть запропоновані пасажиром і мандрівникам як альтернатива відшкодуванню за скасовані туристичні послуги на транспорт або перевезення в контексті пандемії COVID-19 [6];
- ✦ керівництво ЄС щодо прогресивного відновлення туристичних послуг і протоколів охорони здоров'я у закладах гостинності [7].

Головним завданням Комісії є надання туристам впевненості у безпеці. Тому було розроблено та запропоновано ряд рішень.

По-перше, безпечно відновлення пересування та зняття встановленого контролю між внутрішніми кордонами. Саме вільний рух і транскордонні подорожі – одні з головних складових туристичної галузі. Сьогодні в країнах – членах ЄС спостерігається зменшення розповсюдження вірусу, і тому був запропонований Комісією поетапний скоординований план. Першочерговим є скасування обмежень між областями або державами-членами зі схожими епідеміологічними ситуаціями, але при цьому залишається можливість повторного введення жорстких заходів. Цей план пропонує такі критерії:

- ✦ епідеміологічний, який зосереджений на територіях, де спостерігається процес стабілізації, а також дотримуються необхідні вказівки Європейського центру запобігання та контролю захворювань (ЄЦЗК) і використання регіональної карти [7];
- ✦ можливість застосовувати стимулюючі заходи протягом усієї подорожі, зокрема на прикордонних переходах, а також використовувати додаткові гарантії, за умов виникнення невідповідного забезпечення фізичного дистанціювання, економічних і соціальних міркувань, першочергово приділяючи увагу транскордонному руху в ключових сферах діяльності, звертаючи увагу на особисті причини.

Комісією було запропоновано рішення про впровадження принципу недискримінації, який вступає в дію, якщо держава – член ЄС дозволить туристичну подорож своєю територією або до власних регіонів, в яких спостерігаються такі ж самі епідеміологічні умови. Аналогічно можна зняти будь-які обмеження без дискримінації для всіх жителів ЄС незалежно від їх громадянства.

По-друге, відновити транспортні послуги по всій території ЄС, захищаючи здоров'я працівників транспортних засобів та пасажирів. Ці вказівки містять загальні принципи безпечного та поступового відновлення повітряного, залізничного, автомобільного та водного видів пасажирського транспорту. Наголошується на важливості обмеження контактів безпосередньо між пасажиром і транспортними працівниками. За необхідності можна зменшити щільність подорожуючих. Обов'язковим є використання засобів індивідуального захисту, а саме: маски на обличчя та наявність відповідних медичних засобів [5].

По-третє, безпечно та поступово відновлювати туристичну діяльність. Запропоновано рекомендації заходів охорони здоров'я для готелів та інших місць проживання, які забезпечать захист здоров'я гостей і працівників. Необхідним є врахування епідеміологічних даних, рівня системи охорони здоров'я для місцевих жителів і туристів, надійний нагляд, моніторинг, тестування та відстеження контактів. Усе це спрямовано на мінімізацію загроз під час відпочинку.

По-четверте, державами-членами були узгоджені вказівки, які сприятимуть транскордонній сумісності між програмами відстеження, задля попередження потенційного розповсюдження коронавірусом при подорожуванні країнами Євросоюзу. Таким чином, громадяни ЄС матимуть можливість отримувати сповіщення про існуючу ситуацію в безпечний і захищений спосіб, незалежно від їхнього місця знаходження.

По-п'яте, зробити ваучери більш привабливим варіантом для споживачів. В ЄС існують правила, завдяки яким туристи мають право вибору між ваучером і грошовим відшкодуванням за умов скасування транспортного квитка на літак, поїзд, автобус або туристичного пакета. Таким чином, Комісія намагається забезпечити ваучери життєздатністю та зробити їх привабливою альтернативою відшкодуванню коштів за скасовані поїздки під час пандемії, яка спричинила масштабні фінансові проблеми в туристичній галузі.

Добровільні ваучери будуть захищені від неплатоспроможності постачальника послуг з мінімальним терміном дії 12 місяців та підлягатимуть поверненню не пізніше одного року, якщо вони не будуть погашені. Це дозволить туристам подорожувати тим самим маршрутом або забронювати тур з послугами однакової якості. Крім того, надаватиметься можливість передати цей ваучер іншому мандрівнику.

Комісія прагне забезпечити ліквідність туристичних підприємств шляхом державної допомоги, запровадження гарантійних схем ваучерів та подальшої ліквідності, підтримуючі компанії транспортного та туристичного сектора. Європейський інвестиційний фонд передбачив фінансове відшкодування для 100 000 малих підприємств, які постраждали від кризи, у розмірі до 8 млрд євро.

Експерти прогнозують, що середній рівень безробіття європейських країн може зрости з 6,7% у 2019 р. до 9% у 2020 р., але вже у 2021 р. відбудеться спад до 8%. У тих регіонах, де велика частка трудових ресурсів задіяна в туристичній сфері, цей показник може сягнути 20%. Падіння попиту та нещодавнє зниження цін на нафту відобразиться на споживчих цінах. Інфляція у 2020 р., можливо, становитиме 0,6%, а у 2021 р. – 1,3%. Додаткові витрати спричинять зростання сукупного державного дефіциту з 0,6% ВВП у 2019 р. до майже 8,5% у 2020 р., а вже у 2021 р. зменшиться до 3,5% [2].

Комісія співпрацюватиме з державами-членами над просуванням туристичного продукту відповідно до Європейської Зеленої угоди та щодо заохочення цифрової трансформації туристичних послуг, щоб запропонувати більше альтернатив, раціональний розподіл ресурсів і нові способи управління подорожами та туристичними потоками.

Комісія організує Європейську Конвенцію з туризму разом з установами ЄС, регіонами, містами й іншими зацікавленими сторонами для спільної побудови інноваційної та стійкої європейської туристичної екосистеми – «Європейської програми з туризму до 2050 року», яка передбачає три сценарії можливого розвитку.

Згідно з першим сценарієм економічне зростання залишатиметься нижчим, ніж у США або Китаї, тому що повною мірою не буде використаний потенціал для інновацій. Як наслідок, – втрата позиції щодо глобальної конкурентоспроможності серед інших регіонів у світ.

Згідно з другим сценарієм відбудеться занепад глобальної економіки з подальшими протекціоністськими заходами. ВВП Євросоюзу до 2050 р. зменшиться майже вдвічі, а світовий ВВП – майже до половини. Траплятимуться кризи з продовольством і нафтою. Держави – члени ЄС стануть більш привабливими, що призведе до неефективної фрагментації зусиль і торкнеться кожного сектора, особливо наукових досліджень.

Третій сценарій експерти називають Європейським Відродженням. Він описує набагато привабливіший шлях. ЄС продовжить розширюватися та зміцнюватися. Союз сконсолідує свою політичну, фінансову та військову інтеграцію. Інноваційні системи стають більш ефективними, збільшуючи роль користувачів. Інвестиції в технологічні та службові інновації матимуть прямий вплив на економічний і соціальний розвиток. Держави-члени працюватимуть разом, щоб зробити Європейський дослідницький простір повною мірою функціонуючим. До 2050 р. ВВП ЄС майже подвоїться [8].

Сьогодні подорожі, транспорт, проживання, харчування, відпочинок чи культура становлять майже 10% ВВП ЄС і забезпечують ключове джерело зайнятості й доходів у багатьох європейських регіонах.

267 мільйонів європейців (62% населення) здійснюють принаймні одну приватну подорож на рік, а 78% – проводять відпустку у своїй країні чи іншій країні ЄС.

Всесвітня організація туризму (ЮНВТО) передбачає зменшення міжнародних прибутків на 60–80%, що складе втрати від експортних доходів у межах від 840 до 1,100 млрд євро по всьому світові. В Європі літо є вирішальним сезоном для туризму. Протягом літнього сезону (червень – серпень) жителі ЄС здійснюють 385 мільйонів туристичних поїздок і витрачають 190 мільярдів євро [9].

Після послаблення карантинних заходів уряд Греції зміцнюватиме економіку, з акцентом саме на туристичну галузь. Детальний план Міністерства туризму та Національної організації охорони здоров'я передбачає дуже обережне перезавантаження цього сектора. Будуть застосовані суворі правила щодо туристичних місць розміщень, транспорту, а також для ресторанів і пляжів.

У готелях проведуть повну підготовку персоналу: проінформують про необхідність відповідної відстані та кваліфікованого реагування на випадок підозри коронавірусу. Співробітники зобов'язані проживати в одиночних кімнатах і щодня вимірювати температуру, щоб перевірити наявність лихоманки, яка є поширеним симптомом вірусу. Крім того, загальні зони регулярно дезінфікуватимуться та дотримуватимуться безпечні відстані в їдальнях, біля басейнів та в інших місцях.

Наразі урядом розглядається пропозиція приймати туристів лише тоді, коли вони пройшли тест на COVID-19, який виявився негативним. План передбачає можливість вимірювати температуру після їхнього прибуття та наявність у кожного спеціального сертифіката, який підтверджує стан здоров'я. У випадку виявлення симптомів або раптової захворюваності під час відпочинку планується переведення до готелів із системою охорони здоров'я, виключно для приймання хворих на коронавірус [10].

У Португалії готелі, ресторани, туристичні комплекси, турфірми та контори можуть отримати сертифікат «Clean & Safe», який надасть туристам впевненість у власній безпеці. Це стане гарантією того, що цей заклад дотримується усіх необхідних вимоги Головного управління охорони здоров'я Португалії по запобіганню поширення COVID-19. Термін дії сертифіката – 1 рік, і він є безкоштовним.

Мадридська асоціація готельєрів разом із Агентством з туризму Каталонії також розробляють власну систему сертифікації COVID-19 Free. Документ надаватиметься при дотриманні гігієнічних протоколів з прибирання номерів, кухонь, громадських приміщень у готелях [11].

Туреччина впроваджуватиме низку вимог для забезпечення безпеки туристів. Усім засобам розміщення, ресторанам, транспортним засобом,

пам'яткам, аеропортам, магазинам і музеям необхідно отримати сертифікат, що підтверджує відсутність коронавірусу, а також обов'язкове дотримання усіх стандартів гігієни. Туристи матимуть змогу перевірити наявність сертифіката на сайті Міністерства туризму і культури Туреччини.

Розроблено низку заходів задля уникнення скупчень людей в приміщеннях і тісних контактів на пляжах. Замість «шведського столу» обслуговування буде порційне, а завантаження готелів не більше, ніж 50% від максимальної місткості. Готелі надаватимуть гостям маски та вимірюватимуть температуру. За необхідності можна організувати карантинну зону [12]. У готелях знаходитимуться лікар і декілька медсестер цілодобово, які будуть забезпечені необхідними медикаментами й експрес-тестами для виявлення коронавірусу.

Заборона поширюватиметься на масові експресії, клуби та дискотеки. Виїзди на яхтах дозволятимуться лише в індивідуальному порядку з обов'язковим дотриманням усіх правил безпеки.

На сьогодні у Китаї поширення хвороби майже зупинено. Особливо великі збитки нанесені індустрії гостинності. Авіакомпанії відновлюють режим роботи. Перевізники досягли майже 50% обсягу, який виконувався до початку пандемії. Китайські туристи вже почали подорожувати, але поки що лише в межах своєї країни.

Діяльність відновили практично всі гравці туристичного ринку. Навіть до моменту зняття заборони на пересування в межах туристичних регіонів країни сформувався високий попит, який продовжує зростати пропорційно зниженню числа хворих коронавірусом. Важливим нововведенням є «код здоров'я», де зазначені стан здоров'я та історія поїздок кожного громадянина. Наявність «зеленого» коду означає дуже низьку ймовірність зараження, тому дозволяється відвідувати ресторани, готелі та будь-які інші заклади [13].

Туристична галузь вже не вперше зіштовхується з кризою. Теракт, який відбувся 11 вересня 2001 р., досі пам'ятають навіть за межами США. До цієї трагічної події безпека аеропортів забезпечувалась приватними підрядниками країни. Але сьогодні саме Адміністрація транспортної безпеки (TSA) виконує ці обов'язки. Внаслідок цієї трагедії були зміцнені партнерські відносини між державним і приватним секторами.

Фінансова криза 2008 р. призвела до зростання компаній шерингової економіки, що сприяло заснуванню Uber і Airbnb [14].

Під час Інвестиційного онлайн-форуму «TAVRIAN ONLINE HORIZONS», т. в. о. Міністра культури та інформаційної політики С. Фоменко зазначала, що саме держава повинна захистити туристичні підприємства від масових банкрутств. Стабілізація

їхньої роботи можлива за рахунок вивільнених від оподаткування коштів. Згідно з існуючими прогнозами внутрішній туризм буде розвиватися більш швидкими темпами, ніж виїзний. Цьому сприятиме збереження закритих кордонів туристично-орієнтовних країн на період літнього відпочинку [15].

ВИСНОВКИ

Протягом останніх кількох років туристична галузь демонструвала активне зростання, але експерти прогнозують дещо песимістичні наслідки, які очікуються після завершення пандемії. Незважаючи на це, важливими залишаються постійна комунікація з потенційними туристами та маркетингова політика. Досвід минулих років свідчить про те, що бренди мають можливість досить швидко відновлюватися після рецесії та навіть збільшувати власну цінність. Уже сьогодні деякими дестинаціями були розроблені маркетингові кроки під час пандемії. Наприклад, знято відео з хештегом «Only You», в якому показано порожній Стріп Лас-Вегаса. Таким креативним посланням туристам нагадують, що місто чекатиме на них після завершення карантину.

Відновлення туристичної галузі в кожній державі різнитиметься залежно від обсягів нанесених збитків від коронавірусу. Як уже зазначалося, ймовірніше, внутрішній туризм відновлюватиметься набагато швидшими темпами, ніж виїзний. У деяких країнах буде переважати саме діловий вид туризму.

У туристичній індустрії розробляються технології щодо максимального зменшення контактної взаємодії з гостем, тобто інструменти «без дотику». Це сприятиме забезпеченню дотримання санітарних норм. Як один із прикладів – вже існуючі безконтактні платежі. Планується впровадити мобільні додатки, в яких будуть завантажені квитки, оплата номеру готелю, рахунки за туристичні послуги та навіть паспорти.

Туристичним компаніям необхідно постійно аналізувати існуючу ситуацію, вивчати нові потенційні ринки та прогнозувати можливу поведінку туристів. Фірми повинні оптимізувати онлайн-роботу, щоб клієнтам було зручніше замовляти, скасовувати або переносити тури на інші дати, мінімізуючи контакт з працівниками.

Сьогодні деякі готелі анонсували зони для відпочинку, які є відокремленими для конкретних сімей. Задля цього навіть огородили певні території. Це дасть змогу всім членам сім'ї провести час разом і не контактувати з іншими гостями.

Саме психологічне спокій відпочиваючих і безпека їхнього здоров'я – та мета, яка зараз стоїть перед представниками туристичного бізнесу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Парфіненко А. Ю. Глобальні трансформації ринку міжнародного туризму та індустрії гостинності.

- Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм».* 2017. № 6. С. 175–186.
2. Крамарчук О. На Європу може очікувати інфляція та безробіття // Урядовий кур'єр. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/na-yevropu-mozhe-ochikuvati-inflyaciya-ta-bezrobit/>
  3. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. Tourism and transport in 2020 and beyond // European commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-commission-tourism-transport-2020-and-beyond_en.pdf
  4. Communication from the commission COVID-19. Towards a phased and coordinated approach for restoring freedom of movement and lifting internal border controls // European commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_freemovement.pdf
  5. Communication from the commission COVID-19. Guidelines on the progressive restoration of transport services and connectivity // European commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_transportservices.pdf
  6. Commission recommendation of 13.5.2020 on vouchers offered to passengers and travellers as an alternative to reimbursement for cancelled package travel and transport services in the context of the COVID-19 pandemic // European commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/recommendation_vouchers_en.pdf
  7. Communication from the commission COVID-19: EU Guidance for the progressive resumption of tourism services and for health protocols in hospitality establishments // European commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_tourismservices_healthprotocols.pdf
  8. Global Europe 2050. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2012. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/32cfa157-57fc-409d-b7c0-75b50faafa1e>
  9. Tourism and transport: Commission's guidance on how to safely resume travel and reboot Europe's tourism in 2020 and beyond // An official website of the European Union. 2020, 13 May. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_854
  10. Karaiskaki T., Bellos I., Papantoniou S. Plan to cautiously reboot tourism sector. URL: <https://www.ekathimerini.com/252521/article/ekathimerini/news/plan-to-cautiously-reboot-tourism-sector>
  11. Все больше стран внедряют сертификацию на отсутствие коронавируса // ProHotelia. 2020. URL: <http://prohotelia.com/2020/05/35361/>
  12. В Турции внедряют сертификацию туристических объектов на безопасность от COVID-19 // ProHotelia. 2020. URL: <http://prohotelia.com/2020/04/certificate-covid-19-free/>
  13. Восстановление туризма: китайский опыт // ProHotelia. 2020. URL: <http://prohotelia.com/2020/04/tourism-recovery-chinese-experience/>

14. Как подготовиться к перезапуску индустрии гостеприимства // ProHotelia. 2020. URL: <http://prohotelia.com/2020/04/relaunch-hospitality-industry/>
15. Світлана Фоменко: Держава має стабілізувати роботу туристичних підприємств / Міністерство культури та інформаційної політики України. Міністерство молоді та спорту України. 28.04.2020 р. URL: <https://mkms.gov.ua/news/3733.html>

REFERENCES

- “Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. Tourism and transport in 2020 and beyond”. European commission. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-commission-tourism-transport-2020-and-beyond_en.pdf
- “Communication from the commission COVID-19. Towards a phased and coordinated approach for restoring freedom of movement and lifting internal border controls”. European commission. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_freemovement.pdf
- “Communication from the commission COVID-19. Guidelines on the progressive restoration of transport services and connectivity”. European commission. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_transportservices.pdf
- “Commission recommendation of 13.5.2020 on vouchers offered to passengers and travellers as an alternative to reimbursement for cancelled package travel and transport services in the context of the COVID-19 pandemic”. European commission. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/recommendation_vouchers_en.pdf
- “Communication from the commission COVID-19: EU Guidance for the progressive resumption of tourism services and for health protocols in hospitality establishments”. European commission. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_tourismservices_healthprotocols.pdf
- “Global Europe 2050. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2012”. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/32cfa157-57fc-409d-b7c0-75b50faafa1e>
- “Kak podgotovitsya k perezapusku industrii gostepriimstva” [How to Prepare for a Restart of the Hospitality Industry]. ProHotelia. 2020. <http://prohotelia.com/2020/04/relaunch-hospitality-industry/>
- Karaiskaki, T., Bellos, I., and Papantoniou, S. “Plan to cautiously reboot tourism sector”. <https://www.ekathimerini.com/252521/article/ekathimerini/news/plan-to-cautiously-reboot-tourism-sector>
- Kramarchuk, O. “Na Yevropu mozhe ochikuvaty infliatsiia ta bezrobitiia” [Europe Can Expect Inflation and Unemployment]. Uriadovyi kurier. <https://ukurier.gov.ua/uk/news/na-yevropu-mozhe-ochikuvati-inflyaciya-ta-bezrobit/>
- Parfinenko, A. Yu. “Hlobalni transformatsii rynku mizhnarodnoho turyzmu ta industrii hostynnosti” [Global Transformations of the International Tourism Market and Hospitality Industry]. *Visnyk Kharkivskoho na-*

tsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm», no. 6 (2017): 175-186.

“Svitlana Fomenko: Derzhava maie stabilizuvaty robotu turystychnykh pidpriemstv” [Svitlana Fomenko: The State Should Stabilize the Work of Tourist Enterprises]. Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. 28.04.2020. <https://mkms.gov.ua/news/3733.html>

“Tourism and transport: Commission's guidance on how to safely resume travel and reboot Europe's tourism in 2020 and beyond”. An official website of the European Union. 2020, 13 May. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_854

“V Turtsii vnedryayut sertifikatsiyu turisticheskikh obektov na bezopasnost ot COVID-19” [Security Certification of Tourist Facilities from COVID-19 Is Being Introduced in Turkey]. ProHotelia. 2020. <http://prohotelia.com/2020/04/certificate-covid-19-free/>

“Vosstanovleniye turizma: kitayskiy opyt” [Tourism Recovery: A Chinese Experience]. ProHotelia. 2020. <http://prohotelia.com/2020/04/tourism-recovery-chinese-experience/>

“Vse bolshe stran vnedryayut sertifikatsiyu na otsutstviye koronavirusa” [More and More Countries are Introducing Coronavirus Certification]. ProHotelia. 2020. <http://prohotelia.com/2020/05/35361/>